

Олег БОНДАРУК

кандидат економічних наук, старший
викладач кафедри фінансово-економічної безпеки,
Національна академія Служби безпеки України
E-mail: bondaruk00001@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3472-9516

Віталія УДАЛОВА

здобувач освіти,
Національна академія Служби безпеки України
E-mail: vita.udalova2005@gmail.com
ORCID: 0009-0000-1294-420X

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Обґрунтовано, що економічні шоки, спричинені війною, становлять важливу проблему для фінансової безпеки держави. Доведено, що забезпечення фінансової стабільності вимагає активного впровадження політики, спрямованої на стабілізацію фінансового ринку, а також ретельного моніторингу поточної економічної ситуації, зокрема покращення банківської системи, підвищення прозорості та підзвітності фінансових установ і покращення фінансового нагляду та регулювання. Аргументовано, що початок війни негативно позначився на всіх фінансових процесах в Україні, включаючи інвестиційні потоки та фінансову стабільність. Залучення міжнародної фінансової допомоги та інвестицій також є важливим елементом гарантування фінансової безпеки держави. Для пом'якшення несприятливих наслідків війни, збереження стабільності фінансової сфери, запобігання подальшому погіршенню економічної ситуації та для сприяння економічному відновленню країни підкреслюється важливість розроблення заходів стратегічного характеру.

Ключові слова: фінансова безпека держави, фінансова стабільність, фінансова система, інвестиційні потоки, фінансовий ринок, економічна безпека, економічне відновлення.

Постановка проблеми. У воєнний час фінансова стабільність і економічна безпека стають критично важливими для забезпечення ефективного функціонування економічної системи держави. Військові конфлікти та війни призводять до значного збурення

економічного середовища, що може мати серйозні наслідки для фінансової стабільності країни. Однак гарантування фінансової безпеки в умовах воєнного стану та її вплив на економічний розвиток досі залишаються маловивченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова безпека є важливим елементом національної безпеки кожної країни, особливо в період війни, тому питання стабільності та розвитку в цій сфері широко досліджуються у працях вітчизняних науковців, зокрема таких як: О. Барановський [1], W. Allen [2], Л. Богріновцева [3]. Необхідно відзначити, що не менш важливим є висвітлення нових тенденцій, пов'язаних з гарантуванням фінансової безпеки України в сучасних умовах, зокрема під час воєнного стану, який зараз впроваджено у державі. Це підкреслює актуальність досліджуваного питання та підтверджує його теоретичну та практичну значимість.

Мета статті полягає в дослідженні фінансової безпеки як безпосереднього елемента розвитку економіки держави, а також її стійкості фінансової безпеки в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека має у своєму розумінні складну систему суспільно-економічних відносин, які виникають між державою та її суб'єктами, метою яких є забезпечення стабільного стану фінансового розвитку країни. О. Барановський розглядає фінансову безпеку через вимірювання рівня захищеності фінансових інтересів, ефективність управління фінансовими ресурсами на всіх рівнях, стан фінансового ринку та якість доступних фінансових інструментів і послуг. Також він досліджує, яким чином фінансові потоки в економіці впливають на загальну стабільність, що робить фінансову систему одним з ключових компонентів економічної безпеки країни [1].

Під час аналізу робіт західних експертів, зокрема В. Аллена, автори дійшли до висновку, що з цих дослі-

дженнях співвідносяться поняття фінансової безпеки з фінансовою стабільністю на рівні макроекономіки, що, згідно їхніх досліджень, є основою фінансової безпеки загалом. В. Аллен вбачає широке розуміння фінансової безпеки, акцентуючи увагу на тому, що фінансова система повинна спрямовуватися на підтримку економічного зростання [2]. У вітчизняних наукових дослідженнях також відзначається, що фінансова система є ключовим об'єктом фінансової безпеки держави [3; 4].

Отже, фінансова безпека – це стан фінансової, економічної, валютної та інших систем держави, що характеризується стійкістю і здатністю забезпечувати ефективне функціонування національної економіки та її зростання. Фінансова безпека має певну ієрархічність (див. рис. 1), де кожна складова важлива як у системі, так і сама по собі. Взаємодія кожної з цієї складової забезпечує досягнення загальної мети фінансової безпеки – забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи держави. Також варто зауважити, що зі сторони держави ключовим аспектом є управління та контроль за кожною зі складових фінансової безпеки. Державні органи, фінансові установи та регуляторні органи здійснюють різноманітні заходи для забезпечення стійкості та ефективності фінансової системи.

Однією з ключових компонент фінансової системи країни є державні фінанси. Вони відповідають за реалізацію основних функцій соціально-економічного розвитку через фінансування відповідних секторів економіки та соціальної сфери. Це забезпечує стабільний розвиток економіки, розширення соціальної інфраструктури, підвищення рівня доходів, збільшення добробуту населення та забезпечення

належної кількості соціальних послуг і благ [5]. Держава, використовуючи свої фінанси, впливає на темпи соціально-економічного розвитку країни

та на зростання обсягів виробництва, стимулюючи або, навпаки, стримуючи цю динаміку.

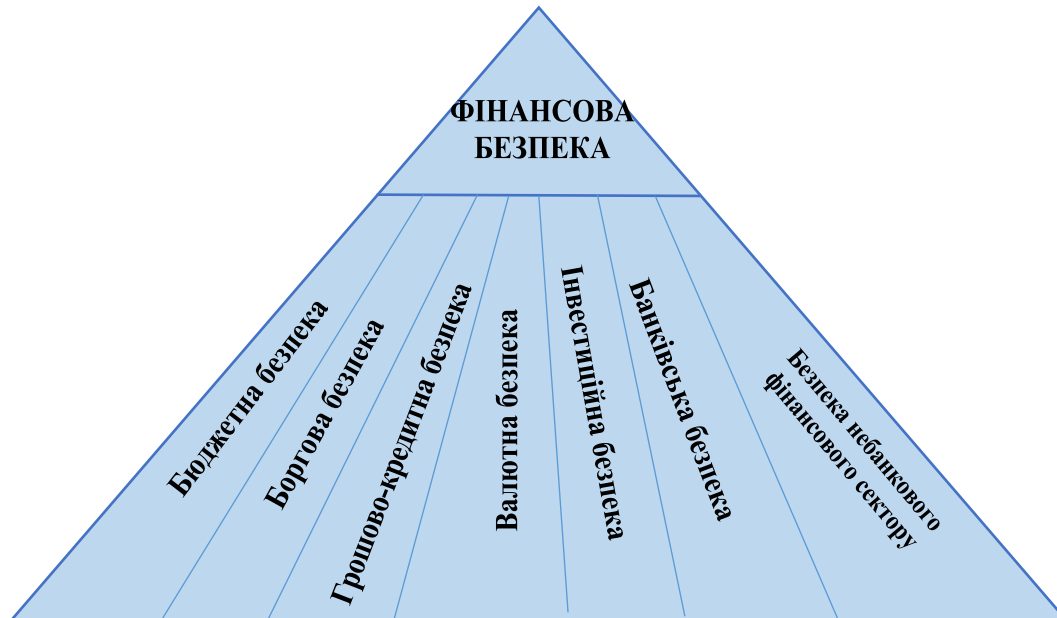

Рисунок 1 – Система фінансової безпеки
(джерело: складено авторами)

Як складову фінансової системи державні фінанси мають організаційні принципи і методи функціонування, що пов'язані з унікальною роллю держави у регулюванні, управлінні та забезпеченні належних умов для функціонування та розвитку як самої держави, так і окремих галузей економіки та відповідних суспільних інститутів.

Заслуговує на увагу методологія оцінки та механізми безпеки, що стосуються фінансової безпеки в Україні. Слід зазначити, що дотримання заходів фінансової безпеки визначають як критичний фактор для забезпечення незалежності та суверенітету України, особливо в умовах глобалізації економіки [5]. Забезпечення фінансової стабільності вимагає активного впровадження політик, спрямованих на стабілізацію фінансового ринку, а також ретельного

моніторингу поточної економічної ситуації. Це включає покращення банківської системи, підвищення прозорості та підзвітності фінансових установ і покращення фінансового нагляду та регулювання.

У зв'язку з цим важливо звернути увагу на труднощі, з якими зіткнулася фінансова система України в результаті повномасштабної війни. В сучасних умовах необхідно вживати необхідних заходів, щоб зберегти стабільність фінансового стану і запобігти подальшому погіршенню економічної ситуації в країні. Зокрема, важливо забезпечити ефективне використання державних фінансів для підтримки соціальної сфери та стратегічно важливих секторів економіки. Для зміцнення економічного потенціалу країни також важливо залучати міжнародну фінансову допо-

могу та співпрацювати з міжнародними партнерами.

Повномасштабна війна в Україні призвела до серйозних економічних зривів, що зумовило значне падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Згідно з даними Державної служби статистики, ВВП України впав майже на третину в перший рік війни (див. рис. 2), демонструючи масштаб економічного впливу [6]. Це падіння ВВП є не лише прямим наслідком агресії росії, але й свідчить про

довгострокові загрози для фінансової стабільності України, оскільки скорочення економіки може призвести до зростання безробіття, бідності та загальної нестабільності. Заходи стратегічного характеру необхідні для пом'якшення несприятливих наслідків війни та сприяння економічному відновленню, оскільки економічні шоки, спричинені війною, становлять важливу проблему для фінансової безпеки України.

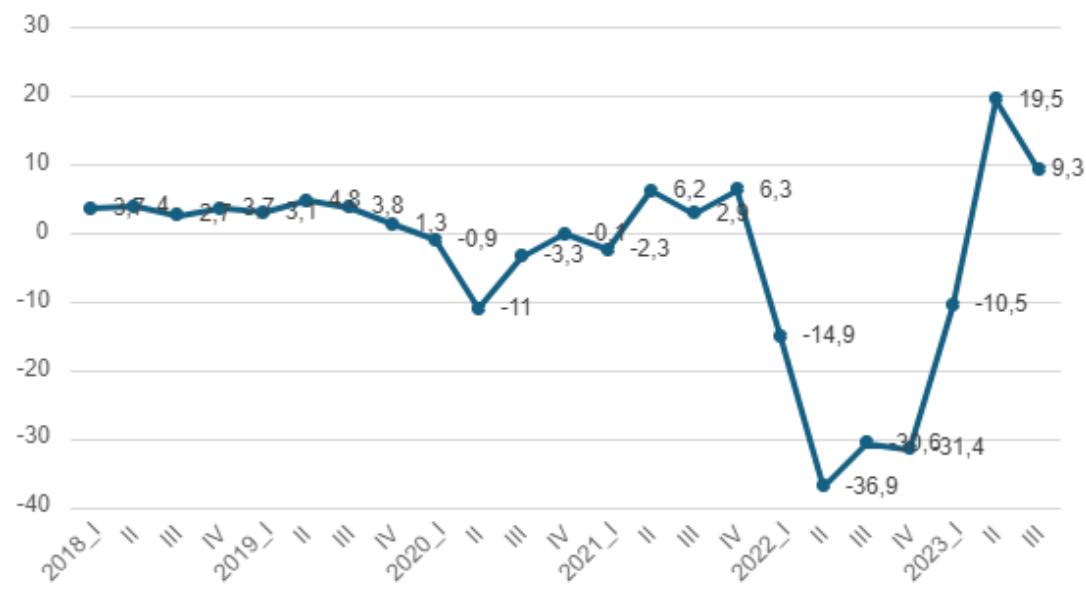

Рисунок 2 – Зміни реального ВВП країни
(у % до відповідного кварталу попереднього року)
(джерело: побудовано авторами за даними [7])

Повномасштабна війна в Україні значно вплинула на інвестиційний клімат та прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в країні. Країни, які історично переживають військові вторгнення або громадянські війни, стикаються зі значними проблемами щодо залучення іноземних інвестицій через підвищені політичні та економічні ризики [8]. Початок війни негативно позначився на всіх фінансових процесах в

Україні, включаючи інвестиційні потоки та фінансову стабільність. Невизначеність і нестабільність, спричинені війною, стримували іноземних інвесторів, призводячи до скорочення ПІІ та перешкоджаючи економічному зростанню [9]. Вплив на інвестиційний клімат створює значну загрозу фінансовій безпеці України, підкреслюючи необхідність вжиття заходів для відновлення довіри інвесторів та

сприяння економічній стійкості в умовах триваючих військових дій. На міжнародному рівні необхідно активно заохочувати залучення фінансової та технічної допомоги міжнародних партнерів для підтримки інвестиційних проєктів і відновлення економіки. Це включає прямі інвестиції та грантові програми, спрямовані на покращення соціально-економічного та інфраструктурного розвитку країни.

У період повномасштабної війни Україна стикається з бюджетними обмеженнями та рішеннями щодо пріоритетів витрат. Уряд змушений перерозподіляти ресурси, орієнтуючись на нагальні потреби соціального захисту та оборони, щоб забезпечити фінансову стабільність і підтримувати основні функції держави. Війна спричинила значні витрати в різних секторах, включаючи людські ресурси, матеріали та економічні витрати. Наприклад, у 2022 році в державному бюджеті було передбачено значні кошти на перерахування до Пенсійного фонду [10]. Крім того, Національний банк України ввів обмеження на виведення капіталу та обмін валюти для стабілізації фінансової системи у відповідь на війну. Виділення коштів на потреби оборони та реалізація фінансових заходів підкреслюють виклики, які створює військова агресія РФ для державних фінансів та пріоритетів витрат. Наразі значна частина державних фінансових ресурсів спрямовується на підтримку оборонного комплексу. Це включає забезпечення збройних сил матеріально-технічними засобами, озброєнням та обладнанням, які вони потребують. З іншого боку, соціальні виплати, які держава продовжує проводити, є важливими для підтримки життєвого рівня населення, особливо тих, хто постраждав від воєнних

дій. Збалансування бюджетних обмежень із основними видатками під час війни є складним викликом для України, що вимагає оптимального управління фінансами для захисту фінансової безпеки в умовах триваючих військових дій.

Диверсифікація джерел доходів є важливим методом підтримки фінансової стабільності під час повномасштабної війни. Розвиток внутрішніх джерел фінансування, особливо підтримка малого та середнього бізнесу, є способом диверсифікації доходів. Підтримувати підприємництво, можливо надаючи пільгові кредити, гранти та податкові стимули. Це сприяє зміцненню економічної бази, зменшенню залежності від зовнішніх фінансових впливів і створенню робочих місць. Залучення міжнародної фінансової допомоги та інвестицій також є важливим елементом гарантування фінансової безпеки держави. Інвестори прагнуть диверсифікувати свої портфелі, щоб зменшити ризик. Відповідно до аналізу, проведеного Forbes, інвестори в усьому світі наразі звертають особливу увагу на інвестиції в сектори, які демонструють здатність протистояти економічним коливанням, такі як відновлювальна енергетика, охорона здоров'я та технології [11]. Країни, такі як Україна, можуть зменшити свою залежність від одного джерела доходу, пом'якшуючи вплив війни на свою економіку, розвиваючи високовартісні галузі промисловості та сприяючи економічному зростанню в різних секторах. Диверсифікація стабілізує доходи та захищає економіку від негативного впливу війни й інших зовнішніх потрясінь. Розширення промисловості за межі традиційних галузей, таких як енергетика та сільське господарство, може створити

нові можливості для зростання та економічної стійкості в Україні, навіть якщо це відбувається під час війни.

Висновки. Обґрунтовано, що фінансова безпека має певну ієрархічність і взаємодія кожної з складових безпеки гарантує забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи держави. Економічні шоки, спричинені війною, становлять важливу проблему для фінансової безпеки держави.

Доведено, що забезпечення фінансової стабільності вимагає активного впровадження політики, спрямованої на стабілізацію фінансового ринку, а також ретельного моніторингу поточної економічної ситуації, зокрема покращення банківської системи, підвищення прозорості та підзвітності фінансових установ і покращення фінансового нагляду та регулювання.

Аргументовано, що початок війни негативно позначився на всіх фінансових процесах в Україні, включаючи інвестиційні потоки та фінансову ста-

більність. Вплив війни на інвестиційний клімат створює значну загрозу фінансовій безпеці України, підкреслюючи необхідність вжиття заходів для відновлення довіри інвесторів і сприяння економічній стійкості в умовах триваючих військових дій. Залучення міжнародної фінансової допомоги та інвестицій також є важливим елементом гарантування фінансової безпеки держави.

Обґрунтовано, що повномасштабна війна в Україні призвела до серйозних економічних зривів, що зумовило значне падіння валового внутрішнього продукту країни. Падіння ВВП є не лише прямим наслідком агресії росії, але й свідчить про довгострокові загрози для фінансової стабільності та фінансової безпеки України. Для пом'якшення несприятливих наслідків війни, збереження стабільності фінансової сфери, запобігання подальшому погіршенню економічної ситуації та для сприяння економічному відновленню країни необхідні заходи стратегічного характеру.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ. нац. торг.-еко. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2004. 760 с.
2. Allen W. (2006) Defining and achieving financial stability, *Journal of Financial Stability*.
3. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект. *Acta Academiae Bregasensis. Economics*. 2023. Vol. 4. С. 216–226. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/91/104> (дата звернення: 22.10.2024).
4. Bondaruk, T. H., Momotiuk, L. Ye., Bondaruk, O. S. Budget Security as Factor of Economic Development of the State. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*. 2020. № 2–3. Pp. 40–47. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5369> (дата звернення: 22.10.2024).
5. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси в забезпеченні стабільності фінансової системи країни. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 77–98.
6. Захожай, К. В., Рудик, Н. В., Жибер, Т. В. (2023). Фінансова безпека держави: бюджетна складова та макроекономічні чинники. URL: https://www.researchgate.net/publication/375846751_FINANSOVA_BEZPEKA_DERZAVI_BUDZETNA_SKLADOVA_TA_MAKROEKONOMICNI_CINNIKI (дата звернення: 22.10.2024).

7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2024).

8. Humeniuk, V. (2022). Zarubizhnyi dosvid povoiennoi transformatsii derzhavnoho upravlinnia i uroky dlia Ukrainy [Foreign experience of post-war transformation of public administration and lessons for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 8 [in Ukrainian].

9. Славкова А., Колісник Д. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023.

№ 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138>

10. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація_щодо_викон_ДБУ_за_2022_рік_01_03_2023.doc (дата звернення: 22.10.2024).

11. Корецький М. В Україні – війна, у світі криза. Як диверсифікувати інвестиційний портфель, щоб не втратити. *Forbes.ua*. URL: <https://forbes.ua/money/v-ukraine-voyna-v-mire-krizis-kak-diversifitsirovat-investitsionnyy-portfel-ctobuy-ne-poteryat-31012023-11417> (дата звернення: 22.10.2024).

Стаття надійшла до редакції 17.11.2024

O. Bondaruk, V. Udalova

FINANCIAL SECURITY AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE IN TIMES OF WAR

It is substantiated that financial security has a certain hierarchy and the interaction of each component of security ensures the stability and efficiency of the state's financial system. Economic shocks caused by war present a significant challenge to the state's financial security.

It is proved that ensuring financial stability requires active implementation of policies aimed at stabilizing the financial market, as well as careful monitoring of the current economic situation, in particular improving the banking system, increasing transparency and accountability of financial institutions, and improving financial supervision and regulation.

It is argued that the beginning of war had a negative impact on all financial processes in Ukraine, including investment flows and financial stability. The impact of the war on the investment climate poses a significant threat to Ukraine's financial security, emphasizing the need to take measures to restore investor confidence and promote economic stability in the face of ongoing hostilities.

Attracting international financial assistance and investment is also a crucial element in guaranteeing the state's financial security.

It is substantiated that a full-scale war in Ukraine has led to serious economic disruptions, resulting in a significant drop in the country's gross domestic product (GDP). The decline in GDP is not only a direct consequence of Russia's aggression, but also indicates long-term threats to Ukraine's financial stability and financial security. Strategic measures are needed to mitigate the adverse effects of the war, maintain the stability of the financial sector, prevent further deterioration of the economic situation and promote the country's economic recovery.

Keywords: *state's financial security, financial stability, financial system, investment flows, financial market, economic security, economic recovery.*